

moet steeds worden gearbeid. Maar goddank! er zijn duizenden toegewijde mannen en vrouwen in christenlanden die dat doen. Wij vergeten niet onzen plicht aan den naaste die vlak voor onze deur ligt, als wij de Kerk oproepen om meer te doen voor den heiden die daar verre vergaat zonder het licht van Gods genade. En toch, de onbekeerde thus vindt de middelen der genade binnen bereik liggende. Verkeert hij in zieleangst, dan kan hij zich naar dezen of genen wenden, hij kan naar deze of gene kerk gaan waar hij de zuivere evangelieprediking hooren zal. Maar wie helpt de heiden als hij op den oever van de doodsrivier staat? Niemand. Geen hulp, geen licht, geen troost, geen Bijbel waarin hij lezen kan van een ontfermenden Vader en van een Heiland steeds nabij. In duisternis en volslagen wanhoop moet hij den sprong in dien killen vloed doen, die hem voert naar den oceaen der eeuwigheid.

3. En *wat dan omtrent de „Arme Blanken”* in ons midden — moet ik dan niet liever mijn geld voor *hen* geven? Dan help ik toch mijn eigen volk voort op den weg der christelyke beschaving. Zoo spreken duizenden in Zuid-Afrika vandaag. en wij zijn er blijde om dat zij een hart hebben voor hun eigen vleesch en bloed. Onze Ned. Ger. Kerk behoeft zich niet te schamen als zij denkt aan de arme verwaarloosden in haar midden. De Arbeids-Kolonie te Kakamas is bewijs van haar belangstelling in de verarmden van het Afrikaner volk. En nog jaarlijks worden er duizenden ponden samengebracht met het doel om de Arme Blanken op te helpen. Maar toch, het is eigenlijk slechts de *nationale trots* die zegt, „ik moet mijn eigen volk voort-helpen”. Zelfs de onbekeerde spreekt alzoo: ook hij geeft zijn bijdrage voor de Arme Blanken. In elk rechtgeaard hart brandt het vuur der vaderlandsliefde en der volksliefde. Maar niet in elk hart brandt het vuur van menschenliefde en Christusliefde: daartoe is bijzondere genade noodig. En aangezien zoovelen die niet belijden christenen te zijn, ja,

en de regeering zelf, zich beijveren om voor den armen blanke in de bresse te springen, is er te meer behoefte dat de geloovige, die den laatsten wensch van Christus zijn Heer zoekt te eerbiedigen, het heil van den armen heiden zal beoogen.

Wij mogen bovendien niet vergeten dat de pogingen in het belang van de verarmde blanken meestal gericht zijn op het welzijn van hun lichaam. Men wil ze wéer in de wereld ophelpen, en in staat stellen genoeg voor zichzelf te verdienen om fatsoenlijk te leven. Natuurlijk wordt ook aan hun zielen gearbeid, en getracht die voor den Heiland te winnen. Maar de eigenlijke spoorslag tot het doen van werk onder de verarmde klassen is de gedachte dat zij op maatschappelijk gebied achteruitgaan, en dat men verhinderen moet dat zij geheel en al ontaarden en voor de christelijke maatschappij verloren gaan. Er wordt niet in de eerste plaats geklaagd dat zij geheel zonder geestelijke verzorging zijn, en evenals de heidenen zonder kennis van God en Christus leven. Bij den verarmden blanke heeft men dus in de eerste plaats de redding van het lichaam op het oog, maar bij den heiden zoekt men *alleen de redding der ziel*. Er wordt wel ook soms in de zending iets gedaan voor de verbetering van den maatschappelijken toestand van den heiden: de zendeling tracht hem tot arbeidzaamheid te bewegen, en zich een beter huisje te bouwen en een grooter tuin te bewerken. Maar dit is alles streng ondergeschikt aan het ééne doel om hem voor Christus en Zijn rijk te winnen.

2. DE HEIDEN IS ZOVEEL MOEITE EN KOSTEN NIET WAARD.

Dit is een bezwaar dat wij dikwijls hooren in den mond van den Zuid-Afrikaner. Hij heeft zijn leven in Zuid-Afrika doorgebracht, en heeft veel met de inboorlingen te doen gehad, en misschien ook veel moeite en last van hen onder-

vonden. En daarom zegt hij kortweg: de kaffer is te slecht, laat hem staan!" Als hij hoort van de duizenden van ponden die jaarlijks voor de zendingzaak worden bijeengebracht, dan zegt hij: „alles voor de kaffers! waartoe dit verlies? Kon al dat geld niet veel beter aan onze eigene kinderen en hun opvoeding zijn besteed?" En verneemt hij dat af en toe een zendeling of zendinge het leven in het zendingveld heeft afgelegd, dan zegt hij andermaal: „waartoe zulk een noodelooze opoffering van bloed?" Wat zullen wij tot deze dingen zeggen? Vooreerst dit:

1. Die alzo spreekt is nog *geen waar christen*. Hij heeft niet eens begrepen wat de beteekenis is van de offerande van Christus aan het kruishout. Hij heeft nog nooit gestaan voor dat ontzaglijk kruis en gevraagd, met diepen angst in het hart: ben *ik* dat offer waard? Niemand op den aardbodem, ook niet de allerbeste christen, is het waard dat Christus voor hem zou sterven. Maar Christus *is* gestorven, niet voor den allerbesten mensch alleen, maar ook (ja hoofdzakelijk) voor den allerslechtsten. Hoe slechter en vuiler en ondankbaarder de kaffer is, des te meer heeft hij aan Christus behoefte, en des te meer heeft hij behoefte dat de boden des heils ook tot hem zullen worden gezonden.

2. De man die zegt: „de kaffer is het niet waard”, verstaat nog niet welke de *eigenlijke drijfveer* is die den zendeling beweegt om naar den heiden te gaan met de boodschap van Gods liefde in Christus. Die drijfveer is niet liefde tot den heiden, maar liefde tot en gehoorzaamheid aan den Heiland. Als de zendeling wachten moet totdat hij den heiden liefheeft vóór dat hij aan hem gaat arbeiden, dan zal hij in vele gevallen nooit gaan. De zendeling weet evengoed als eenig Zuid-Afrikaner dat de heiden liederlijk en vuil en ondankbaar is, maar in weerwil van dat alles, gaat hij bij hem wonen en brengt hem het evangelie. Waarom dan? *De liefde van Christus dringt hem* (2 Kor. 5 : 14).

3. „Maar”, zal een ander zeggen, „zijn de heidenen

dan niet Chams geslacht, en daarom een vervloekte natie?" Zekerlijk niet. Door wien wordt Cham, of liever, zooals in Gen. 9:25 gezegd wordt, Kanaän, vervloekt? Niet door God, maar door Noach, en wel door Noach toen hij pas uit een dronkemansslaap was ontwaakt. Hoe kan een mensch aan zulk een vloek beteekenis hechten? Men zou evengoed kunnen zeggen dat David een man is dien wij verafschuwen moeten, omdat Simei hem bij een zekere gelegenheid gevloekt heeft, en David dat vloeken stilzwijgend verdroeg. Nog minder heeft men het recht een vloek dien Noach voor zijn zoon Cham bedoelde op de kinderen en afstammelingen van Cham tot in verre nageslachten toe te passen. Dat is toch niet rechtvaardig, veel minder christelijk. Moeten wij dan ook aannemen dat, omdat Jacob, bij het naderen van zijn einde, een vreeselyk oordeel uitsprak tegen zijn zonen Simeon en Levi (Gen. 49:5-7), en zeide: „Vervloekt zij hun toorn.... ik zal hen verstrooien onder Israël”, de afstammelingen van Simeon en Levi ook onder dien vloek moesten lijden? Heeft God dan niet uit den stam van Levi een Mozes en een Aäron verwekt, en heeft hij dien stam niet uitverkoren om het heilige priesterambt te vervullen? Neen, het is stellig niets minder dan dwaasheid en zonde om de zwarte rassen van Afrika verantwoordelijk te houden voor de overtreding van Cham vier duizend jaren geleden, of te beschouwen dat de vloek over Noachs jongsten zoon uitgesproken nog moet blijven rusten op zijn nageslacht.

3. HET EVANGELIE, MAAR NIETS MEER.

„Nu ja”, zeggen sommigen, „’t is waar, wij moeten den heiden met het evangelie bekend maken; het is onze dure christelijke plicht. Maar dat is ook al. De zendeling moet eenvoudig bij de heiden-kralen rond het Woord Gods prediken. Maar er moeten geen staties gebouwd of scholen opgericht worden. Evenals de zeventigen door den Heiland

uitgezonden, moeten ook de zendingen het evangelie den heiden verkondigen, en niets meer!" — Hierop moeten wij ten antwoord er aan herinneren dat de zeventigen uitgezonden werden naar het volk van Israël alleen, en vóórdat de Heiland Zijn groote zendingbevel had uitgevaardigd. Wij hebben het echter reeds gezien en erkend dat onze arbeid tot redding van zielen zich buiten de perken van ons eigen volk moet strekken. En wat betreft de spreuk: *alleen evangelisatie en niets meer*, moeten wij er op wijzen dat Christus uitdrukkelijk heeft gezegd: „Onderwijst al de volken!" Dat beteekent in ieder geval meer dan een vluchtige evangelie-prediking. Men moet aan de heidenen getrouw en volhardend blijven arbeiden. Zoo diep is hun onkunde, dat die niet door een paar bezoeken naar hun kraal en eenige weinge'toespraken of preeken over de groote zaligheid Gods, kan worden verdreven. Tijd en moeite en veel geduld zijn noodig, voordat het licht van God tot dat donkere gemoed is doorgedrongen.

De ondervinding — de beste leermeesteres! — heeft het ons geleerd dat het beste werk gedaan wordt waar men er den meesten tijd aan geeft. De ondervinding heeft getoond dat de school op de ééne of andere kraal het allerbeste middel is om het evangelie aan het hart van den heiden te brengen. Het Woord van God moet gedurig, dag na dag, op zulke kraal verkondigd en verklaard worden, voordat de zending bemerkt dat de bewoners belang beginnen te stellen in wat zij hooren, en door het evangelie worden aangetrokken. In ons veld in Nyasaland, waar het stelsel van *evangelisatie door de scholen* zijn grootste afmetingen heeft aangenomen, is ook de genadige zegen van God het grootst geweest.

4. HET WERK WORDT TE DUUR GEDREVEN.

Andere goede vrienden opperen dit bezwaar tegen de zending, dat het werk te veel kost en op al te kostbare

wijze wordt gedreven, en dat de zendelingen het veel te aangenaam en gemakkelijk hebben.

Zendingwerk kost te veel; als wij dit bezwaar hooren noemen, dan krijgen wij soms lust om te vragen: gij vriend, die zoo spreekt, hoeveel geeft gij dan voor dat werk? Want zoo dikwijls is dit bezwaar slechts een vijgenblad, waarachter de mensch zich verbergt. Hij zelf geeft niets of bijna niets voor de zaak Gods, en het is alleen de zuinigheid en gierigheid in hem die alzo spreken: „het werk is te duur”. Hij heeft nog nooit bedacht of beseft

„Hoe duur *wij* zijn verlost,
En wat de redding *onzer* zielen
Aan Jezus heeft gekost”.

Nog nooit heeft die vriend met zijn bezwaar van „te duur” overwogen, wat offer God heeft moeten brengen voor zijn en ons aller zaligheid. „Als hij dan nog een Zoon had, die Hem lief was, zoo heeft Hij ook Dien ten laatste tot hen gezonden” (Mark. 12:6). En bovenal, wie gaat berekenen wat duur is of niet duur? De ziel van den mensch is niet een stuk aardsche koopwaar, wier waarde in klinkende munt kan worden beschat. De Heiland gaf ons eenmaal den eenigen maatstaf aan, waaraan de waarde van een menschenziel kan worden berekend, toen hij zeide: „Wat zal het een mensch baten zoo hij de geheele wereld gewint en lijdt schade zijner ziel, of wat zal een mensch geven tot lossing zijner ziel?” (Matt. 16:26).

Maar, zoo houdt men nog vol, „er kon zuiniger met zendinggeld worden gewerkt, en de zendelingen moeten met kleiner salarissen en eenvoudiger woningen zien klaar te komen”. Die dit zeggen weten dikwijls niet wat de zendelingen als salaris trekken, of in hoedanige huizen zij wonen moeten. Wij kunnen het onzen vrienden verzekeren dat het salaris dat onze buitenlandsche zendelingen trekken heel karig is. Zij ontvangen wel genoeg om fatsoenlijk te leven,

en niemand zou het wel anders wenschen. Immers zelfs onze Heer heeft gezegd dat „de arbeider zijn loon waardig is”. Maar in weelde leven onze zendingen niet. Er blijft zelden iets over uit het salaris-geld om opzij te zetten voor den ouden dag of den dag van krankheid. En mooie woningen hebben zij ook niet. Dit kan iedereen getuigen die onze zendingstaties heeft bezocht. Wij trachten hen te voorzien van een degelijk huis, want niemand kan verwachten dat de zending in de hut van een inboorling zal gaan wonen: dan zou hij ook spoedig een lijk wezen. De woning die hun verschaft wordt is zoo degelijk als noodig is, en wordt gebouwd op zoo goedkoope wijze als mogelijk is.

5. HET WERK VORDERT ZOO LANGZAAM: WANNEER KOMT HET ALLES KLAAR?

Dit is een bezwaar dat meer dan één gevoelt, zonder het misschien zoo uit te spreken. In sommige zendingvelden schijnt er geen, of heel weinig, vrucht op den arbeid te zijn. Zelfs waar de zegen het grootst is, is het getal van bekeerlingen maar een druppel aan den emmer, vergeleken met de ontelbare scharen der heidenen. Is het dan niet maar alles te vergeefs? Zoo redeneert men.

Het is niet te ontkennen dat sommige zendingvelden een uiterst onvruchtbare bodem voor het evangelie-zaad zijn, en dat men er jaren en jaren heeft gearbeid zonder merkbaaren zegen. Maar of de taak nu moeilijk of gemakkelijk is, het is en blijft onze *plicht*. Wij hebben enkel te gehoorzamen. Een oude neger maakte het eenmaal op zijn eigen aardige wijze duidelijk, hoe hij het verstond.

„Als God mij gebiedt om door dezen muur te loopen, dan zal ik opstaan en dat doen. Mijn werk is alleen gehoorzamen: het is Gods zaak om een weg door den muur voor mij te maken; daarvoor behoef ik niet te zorgen”.

Niettegenstaande het feit dat het werk op sommige zendingakkers langzaam, zeer langzaam, spoedt, is er toch

voortgang. In andere deelen heeft het den Heer behaagd om een bijzonder grooten zegen op den arbeid te schenken. De geschiedenis van de zending in Uganda, in Korea, in Madagascar en elders is het bewijs dat, zelfs in weerwil van vervolging, tegenstand, onverschilligheid en wat dies meer zij, de oogst snel kan rijpen en zeer groot kan zijn. Mogen wij niet aannemen dat het later over den geheelen aardbodem alzoo zal zijn. Deuren die gesloten zijn zullen eensklaps als door den vinger Gods worden opengedaan. Volkeren die in duisternis zaten en die de duisternis beminden, zullen naar het licht van God vragen. Harten die verhard en verkild waren zullen zich openen voor de koestrende stralen van de Zon der gerechtigheid. Is het niet mogelijk dat God zulks doen kan? En mogen wij niet gelooven dat Hij te rechter tijd dat doen zal, zoo wij ten minste niet verflauwen?

„Och! brak die dag ook spoedig aan
 Dat Kaffer, Moor en Indiaan
 De knie voor U, o Jezus, bogen!”

HOOFDSTUK VI.

De Geschiedenis van de Christelijke Zending.

In Uw naam, getrouwe Herder,
Zien wij Oost en West reeds één;
En Uw rijk breidt ver en verder
Zich naar 's aardrijks grenzen heen.
Vasteland en oceaan
Zijn Uw kruis ter gloriebaan.

C. S. ADAMA VAN SCHELTEMA.

A. DE VROEGERE GESCHIEDENIS.

1. DE EERSTE EEUWEN.

De eerste christen-zendingen waren de apostelen. Na de hemelvaart van Christus en de uitstorting des Heiligen Geestes begonnen zij in Jeruzalem te prediken. De gemeente te dier plaatse groeide snel aan, en bekeerlingen die naar andere steden en dorpen reisden verkondigden ook op die plaatsen het woord. De vervolging die tegen deze bekeerlingen ontstond na den dood van Stéfanus, droeg ook bij om het evangelie des kruises in wijderen kring te verspreiden. De apostel **Paulus**, die te Antiochié tot het werk werd afgezonderd, was de voortreffelijkste zending uit den apostolischen tijd. Hij deed drie zendingreizen, op welke hij het evangelie predikte door Klein Azië en Griekenland, en tot in de groote hoofdstad van het keizerrijk Rome.

Het was kenmerkend van de vroegste jaren van het bestaan der Kerk dat elke christen zich geroepen achtte het geloof dat hij beleed te verkondigen. Er was derhalve in dien tijd geen bepaalde klas van zendingen, maar elkeen — man en vrouw — verspreidde het evangelie van Jezus Christus

waar hij of zij ook heenreisde. De geheele Kerk was een zendinggenootschap, en gevoelde dat het haar roeping was de wereld zoo spoedig mogelijk te evangeliseeren. De beste zendelingen waren de martelaren, — mannen en vrouwen die in de bloedige vervolgingen die tegen de christenen ontstonden, vast bleven staan, en hun getuigenis met hun levensbloed verzegelden. Het bloed der martelaren was toen, en is altijd geweest, het zaad der Kerk. Terwijl zij in de gevangnissen lagen of voor hun rechters stonden; op weg naar de plaats des gericht's of gedurende de voltrekking van het vonnis des doods aan hen — overal en altoos bewogen de martelaren, door hun moedige houding, menschen tot het geloof in Christus.

Deze gehoorzaamheid aan het bevel van den Heiland, *Weest Mijne getuigen*, had ten gevolge een snelle uitbreiding van het christendom. De christenen die op den Pinksterdag nog maar eenige honderden telden (1 Cor. 15:6), groeiden zoodanig aan dat zij 60 jaren later ruim 200,000 telden; en 100 jaren daarna (d.w.z. aan 't einde van de tweede eeuw) wordt hun getal op meer dan *drie millioen* geschat (Prof. Harnack). „Alzoo wies het woord des Heeren met macht, en vermenigvuldigde”. En toch, zelfs nadat een zoo groot getal het christendom had aangenomen, vormden die drie millioen christenen nog maar in de derde eeuw het $\frac{1}{20}$ deel van het groote Romeinsche rijk, en het $\frac{1}{150}$ deel van de bevolking der geheele wereld.

In de volgende eeuw gebeurde er iets van groote beteekenis voor het christendom. Dit was de bekeering van den keizer **Konstantijn**, en zijn besluit dat de christelijke godsdienst niet langer onder den ban zou staan, maar voortaan als godsdienst van het gansche rijk zou worden erkend. Met dit besluit kwam er ook een einde aan de wreede vervolgingen der christenen, ofschoon een latere keizer (Julianus) een krachtige poging aanwendde om het heidendom weér in te voeren. Tegen het einde van de volgende eeuw (600 A.D.)

hadden de gezanten van het christendom zoo vlijtig hun werk gedaan, dat er slechts in de meest afgelegene deelen van het rijk eenige weinige heidenen overbleven. De Kerk kon nu tot haren Meester zeggen: „Heer, het is geschied gelijk Gij bevolen hebt”, maar zij zou gewis erop hebben moeten laten volgen: „en nog is er plaats”. Ja, er was nog veel ruimte voor zendingarbeid binnen de grenzen van het Romeinsche rijk. De heidenen immers, aan wie het evangelie was gepredikt, hadden wel den naam dat zij christenen waren, doch in de werkelijkheid waren zij het niet. Zoo oppervlakkig was de verandering bij vele volkeren, dat toen het Mohammedanisme in de zevende eeuw ontstond, en zich met zwaard en vuur begon uit te breiden, de christelijke Kerk in sommige deelen, bij name in Noord-Afrika en in het verre Oosten, geheel werd uitgewischt. Desniettenin moet het erkend worden dat de christenen van de eerste vijf eeuwen met grooten moed en een groot geloof bezielde waren, en dat zij naar het best van hun vermogen het bevel van Christus zochten uit te voeren.

2. DE MIDDELEEUWEN.

Gedurende de middeleeuwen trachtte de christelijke Kerk de volkeren van Europa meer grondig tot het christendom te bekeeren. Ongelukkig vergat men het echter te dikwijls, dat de Heiland gezegd had, dat Zijn Koninkrijk niet van deze wereld was. Meermalen werd het christendom met geweld aan een volk opgedrongen. Om slechts één geval te noemen: de heidensche koning van Friesland, die Radboud heette, werd door Karel Martel overwonnen, en gedwongen het christendom aan te nemen. Radboud verklaarde zich gewillig om den christelijken doop te ondergaan, en zou stellig gedoopt zijn geworden, indien de onvoorzichtigheid van den Bisschop die hem doopen zou, niet een einde had gemaakt aan de plechtigheid. De heiden-koning stond gereed om in het doopbekken te klimmen, en had reeds een voet in het heilige

water gestoken, toen hem een gedachte te binnen schoot.

„Zeg mij eens”, zoo vroeg hij aan den Bisschop, „waar zijn mijn gestorven voorouders?”

„In de hel”, was het onnadenkend antwoord, „met alle andere ongeloofigen”.

„Wat! in de hel!” riep Radboud, terwijl hij zijn voet terugtrok, „dan ga ik liever met hen in de zalen van onzen god Wodan feest houden, dan met uw klein klompje verhongerde christenen in den hemel!”

En Radboud ging verontwaardigd heen, en stierf zooals hij geleefd had, — een ongedoopte heiden.¹⁾ Zoo mislukte de poging om met uiterlijk geweld het rijk van Christus uit te breiden.

De eerste landen in Westelijk Europa, die voor het evangelie gewonnen werden, waren Frankrijk en Engeland. Duitschland werd geëvangéliseerd door den Engelschen monnik **Winfried**, die Holland en Duitschland doorreisde om de christelijke waarheid te verkondigen. Maar het heidendom had diepe wortelen geschoten onder de volkeren van Duitschland. Een van hun afgoden was Thor, de god des donders, die vooral werd aangebeden bij een grooten eikeboom. Winfried besloot om dezen heiligen eik af te houwen, ten einde de heidenen te overtuigen, dat hun God machteloos was. Een schare van menschen, beiden christenen en heidenen, kwam op den bepaalden dag samen. Winfried greep den bijl en begon aan den boom te kappen, terwijl de heidenen verwachtten dat Thor hem met een weerlichtstraal dooden zou. Niets gebeurde. De heidenen zwegen; de weerstand tegen het christendom was gebroken; en van het hout van den afgehouden eik werd een christelijke kerk gebouwd. In de elfde eeuw waren de volkeren van Westelijk Europa alle tot het christendom bekeerd. Van de elfde tot de zestiende eeuw nam de ijver der Kerk voor de uitbreiding van het christendom gaandeweg af.

¹⁾ Motley: Rise of the Dutch Republic.

3. DE REFORMATIE-TIJD.

Het groote werk der Hervormers was om de christelijke waarheid opnieuw te ontdekken en te verkondigen. Met dit werk waren zij zoo bezig dat zij hun roeping tegenover de heidenen niet beseften, en derhalve niet zochten te vervullen. Het eenige zendingwerk dat in die eeuwen gedaan werd, geschiedde in de buitenlandsche volkplantingen van natiën als de Hollanders, de Engelschen en de Denen.

De buitenlandsche koloniën van Holland werden gesticht door de Nederlandsche Oost-Indische Maatschappij, en het werd beschouwd dat die Maatschappij tot plicht had, zendingen naar haar verre koloniën uit te zenden, om niet slechts aan de Europeanen geestelijken arbeid te verrichten, maar ook aan de arme heidenen het evangelie te prediken. De genoemde Maatschappij stichtte ook een kweekschool voor de opleiding van zendingen te Leiden, en vele toegewijde evangeliëpredikers werden aldaar gevormd. Over 't algemeen echter ontbrak het bij de Maatschappij aan waren zendingijver, en het werk in Ceylon en Java en Formosa aangevangen, leverde geen blijvende resultaten.

In de Amerikaansche koloniën van Engeland werd ook door eenige individuen een ijverig zendingwerk gedaan. Onder de heidenen van die streken (de Indianen) werd de zendingarbeid begonnen door **John Eliot**, die hun taal aanleerde, en later beide het Oude en het Nieuwe Testament daarin vertaalde. Eliot had met veel weêrstand te kampen, van den kant van beide blanken en rooden, maar zijn zelf verloochenende arbeid werd ook met veel heerlijke vruchten bekroond. Hij was de baanbreker van Protestantsche zendingen naar de heidenen, omdat hij de eerste was om aan te toonen welk een macht en invloed de christelijke godsdienst over de heidenen kan uitoefenen, en de eerste om de beginselen neêr te leggen volgens welke alle zendingarbeid moet worden gedreven.

Eliot stierf tegen het einde van de zeventiende eeuw, en in het begin der achttiende eeuw arbeidde onder de Indianen de godvruchtige **David Brainerd**. Zijn arbeid was van korten duur, daar hij overleed toen hij slechts 29 jaren oud was, maar zijn levensbeschrijving, waaruit bleek hoedanig zijn ijver, toegewijidheid en kracht in 't gebed waren, heeft grooten invloed over latere arbeiders in Gods wijngaard uitgeoefend.

In de Deensche volkplantingen werd ook in de achttiende eeuw een aanvang gemaakt met zendingarbeid. Naar de Deensche bezittingen in Indië reisden twee zendelingen, **Ziegenbalg** en **Plütschau** heen, ten einde aldaar het evangelie te verkondigen. Laatstgenoemde moest na eenige jaren wegens zwakke gezondheid het werk opgeven, doch Ziegenbalg volhardde en stierf op 36-jarigen ouderdom, nadat hij den geheelen Bijbel, zoowel als andere boeken, in de Tamil-taal had overgezet. Hij was de eerste Protestantsche zendingeling naar Indië, en zeker een van de gezegendste arbeiders in dat groot en moeilijk veld.

Een ander moeilijk zendingveld werd bearbeid door **Hans Egede**, die naar het verre, koude Groenland ging om aldaar onder de Eskimo's een gezant van het Kruis van Christus te zijn. Met zijn moedige echtgenootte aan zijn zijde arbeidde hij met groote volharding gedurende 15 jaren. Hij leerde de moeilijke taal der Eskimo's aan, verdroeg de ontberingen van het leven op dat onherbergzame strand, en verpleegde het arme volk toen zij door de pokken werden aangetast. Doch de inspanning was voor zijn vrouw te veel, en zij bezweek. In moedeloosheid verliet Egede het land van zooveel teleurstellingen en zoo weinig vrucht, met een afscheidswoord over het tekstvers Jes. 49:4: „Ik heb tevergeefs gearbeid: ik heb mijne kracht onnuttelijk en ijdelijk toegebracht”. Maar zijn opvolgers oogstten waar hij gezaaid had, en Kajarnak was de eerste gedoopte christen uit de Groenlanders.

De achttiende eeuw zag ook de stichting van de Kerk der **Moravische broeders**, die bestemd was om in lateren tijd een zoo merkwaardigen invloed te hebben op de ontwikkeling van het zending-idee. De stichter van dit Genootschap was Graaf **Zinzendorf**, die op zijn vastgoed een dorp liet bouwen voor allen die zich daar wilden nederzetten, en het noemde Herrnhut. De eerste twee zendelingen van deze Kerk waren **Dober** en **Nitschmann**, die onder de slaven op de plantages van de West Indische eilanden gingen arbeiden. Andere Moravische zendelingen begaven zich naar Groenland, om den arbeid van Egede voort te zetten. Eén vestigde zich aan de Kaap, en begon een gezegend werk onder de Hottentotten. Hij heette **George Schmidt**.

Wij kunnen het veilig beweren, dat gedurende de achttiende eeuw de Moravische Kerk de eenige christelijke kerk was, die geheel bezielde was met zendingijver. Vóórdat de groote Kerken van Duitschland en Engeland één enkelen zending naar de heidenwereld hadden gezonden, bezat deze kleine kerk haar vertegenwoordigers in alle deelen der wereld. Zij ving zendingwerk aan in Groenland en Labrador, onder de Indianen van Noord-Amerika en de negers van Zuid-Carolina, op de West Indische eilanden, in Zuid-Amerika, in Azië en in Afrika. En zelfs nu in onze zendingeeuw, nadat de andere kerken alle een aanvang hebben gemaakt met zendingarbeid, munt de Moravische Kerk verre boven alle andere uit in haar ijver en haar toegewijdeheid. Voor elke 58 avondmaalgangers heeft men één zending in het buitenland; en waar er 100 leden zijn in de Kerk thuis, zijn er 260 bekeerlingen in de Kerk, die in de heidenwereld geplant is. Ofschoon zij maar 33,000 lidmaten telt, brengt zij £ 100,000 per jaar voor de zending bijeen. De Moravische Kerk is een levend voorbeeld van wat een Kerk worden kan en doen kan als zij met den Geest Gods vervuld, en met waren zendingijver bezielde is.

HOOFDSTUK VII.

De Geschiedenis der Christelijke Zending.

B. DE HEDENDAAGSCHE GESCHIEDENIS.

1. ONTSTAAN DER ZENDINGGENOOTSCHAPPEN.

Es soll nicht Ruhe werden,
Bis Jesu Liebe siegt,
Und dieser Kreis der Erden
Zu seinen Fussen liegt.

(Duitsch lied).

[Naar rust mag niemand vragen,
Zoolang één mensch nog leeft
Die niet aan Jezus' voeten
Zijn heil gevonden heeft.]

De vader van de hedendaagsche zending was **William Carey**, die in zijn jongelingsjaren voor geruimen tijd als schoenmaker zijn brood verdiende. Gedurende zijn vrijen tijd echter studeerde hij vlytig, totdat hij later als een predikant der Baptisten een gemeente in Leicester (Engeland) bediende. Het was hier dat Carey, die vol was van de gedachte van het evangeliseeren der wereld, de eerste hedendaagsche zendingspreek leverde. Zijn tekst was Jes. 54:2, en zijn verdeelingen deze twee:

*„Verwacht groote dingen van God:
Beproeft groote dingen voor God”.*

De uitwerking van deze preek was de stichting van het Baptisten Zendinggenootschap in 1792, en de eerste collecte voor de buitenlandsche zending bedroeg de onaanzienlijke som

van £ 13. 2. 6. Drie jaren later werd het Londensche Genootschap („London Missionary Society”, kortelings „L.M.S.”) opgericht, en in 1799 ontstond de „Church Missionary Society”, („C. M. S.”) in verband met de Anglikaansche Kerk, een genootschap dat nu een grooter jaarlijksch inkomen heeft dan eenig ander. Tot hetzelfde kerkgenootschap (de Anglikaansche) behoort ook de „Society for the Propagation of the Gospel” („S. P. G.”) die reeds in 1649, als vrucht van het werk van John Eliot, werd opgericht. Vroeg in de negentiende eeuw ontstonden de „Wesleyan Missionary Society”, en de zending-werkzaamheden in verband met de Presbyteriaansche Kerken van Schotland.

In de *Vereenigde Staten* van Amerika werd de eerste stap in de richting van zendingwerk gedaan door vijf jonge studenten, die op zeker dag onder een hooimijt vergaderden, om over den toestand der heidenwereld te spreken en te bidden. Zij besloten zichzelve aan een vereeniging van predikanten aan te bieden als zendelingen voor de buitenwereld, en dit aanbod had ten gevolge de stichting van het eerste zendinggenootschap van Amerika, de „American Board of Commissioners for Foreign Missions („A. B. C. F. M.”), die de grootste zendingvereeniging van Amerika is geworden. Dit genootschap behoort aan de Independenten Kerk. Dan zijn er ook in Amerika zendinggenootschappen in verband met de Baptisten, Presbyteriaansche en Methodistische Kerken.

Een ander Europeesch land dat veel voor de zending doet is *Duitschland*, dat ongeveer vijf-en-twintig zendinggenootschappen telt, waarvan de voornaamste zijn: het Baselsche, het Berlijnsche, het Rhijnsche en het Hermannsburgsche. De laatste drie hebben elk in een of ander deel van Zuid-Afrika een zendingarbeid.

Eindelijk moet ook *Holland* genoemd worden, waar reeds in 1797 gesticht werd „Het Nederlandsche Zendinggenootschap voor voortplanting en bevordering van het Christendom

bijzonder onder de Heidenen". Dit genootschap arbeide aanvankelijk in samenwerking met het Londensche Genootschap, en zond voornamelijk mannen als Van der Kemp en Kicherer naar Zuid-Afrika uit. In lateren tijd werd de arbeid van het Nederlandsche Genootschap tot de Nederlandsche bezittingen in het Oosten (Celebes, Java, enz.) beperkt. De andere zendinggenootschappen van Holland zijn van geen groote beteekenis.

2. DE ZENDINGVELDEN DER WERELD.

Doen wij nu een korte reis door de zendingvelden der wereld, om te zien *of* en *hoe* het godsrijk aan het komen is. Wij bezoeken dan allereerst ons eigen donker vasteland.

AFRIKA.

In het verre *noorden* van Afrika is er maar een klein begin van christelijk zendingwerk. Over geheel Noord-Afrika werpt de „halve-maan" haar flauwe schijnsel. De volkeren zijn bijna geheel en al Mohammedaansch geworden, en als er iets moeilijkers is dan om een Jood tot het geloof in Christus te bewegen, dan is het om een Mohammedaan van zijn valsch geloof te bekeeren. Er zijn sommigen die meenen dat er, evenals bij de Joden, geen groote volksbekeering bij de Mohammedanen zal zijn totdat „de volheid der heidenen" zal zijn ingegaan, aangezien Mohammedaan en Jood beiden van één voorvader, Abraham, afstammen. Ook wij in Zuid-Afrika weten hoe uiterst moeilijk het is om op onze Mohammedanen — de Slamschen — eenigen indruk te maken door de prediking van den naam van Christus.

Op de *westkust* van Afrika werd reeds vroeg in de vorige eeuw zendingwerk begonnen. Met vele moeilijkheden ging het werk alhier gepaard. In de eerste plaats is het klimaat van West-Afrika voor een blanken man misschien het ongezondste der wereld. In Sierra Leone alleen, dat

maar een klein deel van dit gebied uitmaakt, stierven er in 25 jaren niet minder dan *honderd-en-negen zendingen*, beide mannen en vrouwen. Maar telkens als de arbeiders wegvielen, kwamen er anderen om de ledige plaatsen te vullen. Nu zijn er reeds 20 genootschappen aan het werk, met meer dan 100 hoofdstaties. Twintig talen zijn op schrift gesteld, en het geheel of gedeelten van den Bijbel zijn erin overgezet. Ondanks de groote hindernissen waarmede de zendingen te kampen hadden, — van den kant der blanken, de verwoestende handel in sterken drank, en van den kant der inboorlingen, het ontzettende bijgeloof en de daaruit voortvloeiende onmenschelijke wreedheden — ondanks dit alles, is het christendom steeds uitgebreid, totdat het vandaag nabij de 200,000 bekeerlingen telt.

In *Zuid-Afrika* werd zendingwerk onder de Hottentotten in 1737 begonnen door **George Schmidt**, die tot de Moravische Kerk behoorde. Schmidt begon zijn arbeid op de plaats waar thans Genadendal (dist. Caledon) staat, doch na 5-jarigen arbeid gevoelde hij zich verplicht, wegens moeilijkheden die met de regeering waren ontstaan, om naar Duitschland terug te keeren. Eerst 50 jaren daarna werd zijn werk door drie andere Moraviërs opnieuw opgenomen en voortgezet. Spoedig daarop werd in de Kaapstad gesticht „Het Zuid-Afrikaansche Zendinggenootschap”, dat in samenwerking met het Londensche en het Nederlandsche Genootschap werk begon onder de Korannas aan de Groot-rivier (of Oranje Rivier). Nu arbeiden in Zuid-Afrika ruim 30 verschillende zendinggenootschappen, door wier bemiddeling reeds 600,000 heidenen het christendom hebben aangenomen, en door den doop tot de christelijke Kerk zijn toegelaten. De Bijbel is reeds vertaald in de meeste talen die ten zuiden van de Zambesi worden gesproken. Ofschoon er nog millioenen van heidenen in Zuid-Afrika zijn, vooral in Rhodesia en in Portugeesch Oost-Afrika, die aan het evangelie nog geen geloof hebben geslagen (misschien omdat

zij 't nog nooit recht hebben hooren verkondigen), verwachten wij met zekerheid de komst van den dag, wanneer ook aan ons geliefd zuiderstrand het Koninkrijk van Christus onder elk heidenras en in elk heidenhart zal zijn gesticht.

Oost- en Midden-Afrika waren tot vóór 50 jaren een bijna gesloten gebied voor de zending. De zending **Ludwig Krapf** was de eerste om een ernstige poging te doen om de binnenlanden van Oost-Afrika te bereiken en voor Christus te winnen. Hij vatte het plan op om een keten van zendingstaties te vormen die van de oostkust tot de westkust van het vasteland zou reiken. Krapf is gestorven, maar zijn groote plan is heden feitelijk uitgevoerd, en door het hart van Donker Afrika is er thans een onafgebroken reeks van heldere lichtpunten. Een andere naam die hier moet worden genoemd is die van **David Livingstone**, die meer dan eenig ander Afrika heeft opengezet voor het evangelie. Gedurende 25 jaren doorkruiste hij Afrika in alle richtingen, deed talloos vele ontdekkingen, en moedigde tevens het christelijk publiek in Engeland en Schotland aan om zendingwerk in Midden-Afrika te ondernemen. Ook de ontdekkingsreizen van *Stanley* hadden zendingondernemingen ten gevolge, en de groote landstreek Uganda, gelegen aan het Meer Victoria Nyanza, is nu bijna geheel christelijk geworden. Aan het Nyasa Meer werkt, naast de beide Schotsche Kerken, ook onze Ned. Geref. Kerk.

In verband met Afrika moet ook genoemd worden het groote eiland *Madagascar*, waar het vaandel des kruises in 1816 voor het eerst werd geplant. De koning Radama liet het christendom onder zijn onderdanen toe, maar toen hij gestorven was ontstond er onder zijn opvolgster, de koningin Ranavalona, een hevige vervolging tegen de christenen. Lange jaren duurde deze vervolging, tot den dood van de koningin in 1860. Meer dan 1600 christenen kwamen in de vervolging om, en toch stegen hun getallen van 300 (bij het ontstaan der vervolging) tot op 740 (toen Ranavalona stierf.) Na dien

tijd van tranen en bloed is het getal christenen sterk aangegroeid, zoodat er heden bijna 800,000 gedoopten zijn op het eiland, en behoorende aan alle christelijke kerken samen.

AZIË.

In dit groote vasteland werd de christelijke zending het eerst in *Indië* begonnen. De mannen van de pionierzendingen naar Indië, **Ziegenbalg** en **Plütschau**, zijn reeds genoemd. Aan het begin der negentiende eeuw begonnen **Carey**, **Marshman** en **Ward** hun gezegenden arbeid nabij Calcutta (Indië's hoofdstad). Op het Baptisten Genootschap volgden vele andere. **Dr. Duff** van de Vrije Kerk van Schotland was een van de beroemdste Indische zendingen. Het zendingwerk in Indië heeft met vele en groote moeilijkheden te kampen. Onder de oude heidensche stammen (de „Bergstammen”) heeft het christendom de meeste vordering gemaakt. Onder de overige inwoners van het land heerscht het kasten-stelsel, dat een groote hinder is in den weg van het evangelie. De man die het christendom aanneemt, en met anderen eet en drinkt die niet tot zijn *kaste* behooren, wordt door zijn familie het huis uitgejaagd. Zij beschouwen hem als gestorven. Zijn vrouw doet de kleeding van een weduwe aan. Al zijn landgenooten mijden hem, en behandelen hem als een verbannen mensch. In weerwil van dit alles, maakt het christendom aanmerkelijken vooruitgang en de Heer doet ook daar dagelijks tot de Kerk die zalig worden.

In *Burma* wordt het kasten-stelsel niet gevonden. Dit land werd het eerst bearbeid door den vromen **Adoniram Judson**, die tot de „American Baptist Union” behoorde, en met zijn mede-zending **Price** maanden lang in een Burmeesche gevangenis doorbracht. Judson stierf in 1846. De christelijke Kerk in Burma telt nu meer dan 100,000 leden.

De eerste Protestantsche zending naar *China* was **Dr. Robert Morrison**, die er in 1807 heenging. Hij wijdde zich aan het aanleeren van de moeilijke taal, en de over-

zetting van den Bijbel erin. Na 27-jarigen arbeid is hij gestorven, toen er nog maar twee zendelingen en vier bekeerlingen in het geheele groote rijk van China waren. Het was de dag van kleine dingen. Nu zijn er bijna 3,000 zendelingen in China en reeds 120,000 bekeerlingen. Onder de hedendaagsche zendelingen in China moeten de namen van **Dr. W. C. Burns** (Presbyteriaansch), **Dr. Griffith John** („L.M.S.”) en **Dr. Hudson Taylor** („China Inland Mission”) speciaal worden vermeld.

Korea is een schiereiland ten noorden van China, waar het evangelie in den laatsten tijd een zeer merkwaardigen ingang heeft verkregen. Langen tijd werden alleen medische zendelingen toegelaten om het evangelie te verkondigen, maar het verbod is thans ingetrokken, en het woord van God heeft onlangs zeer wonderlijke overwinningen in Korea behaald.

Japan is een ander land dat toegankelijk is gesteld voor het evangelie. Het christendom werd hier reeds in de zestiende eeuw door een Roomschen zending, **Frans Xavier**, ingevoerd. Doch bittere vervolgingen maakten bijna een einde aan de christelijke Kerk in Japan. De keizer van het land verbood zijn onderdanen christenen te worden, en vaardigde ook een proclamatie uit waarin hij zeide: „Zoolang de zon de aarde verwarmen zal, wage geen christen het naar dit land te komen, en het zij aan allen bekend dat indien iemand, òf de God der christenen òf zelfs de groote God van alle menschen, dit gebod overtreed, hij het met zijn hoofd zal boeten”. Maar zelfs deze godslasterlijke kennisgeving was niet bij machte de uitbreiding van het christendom in Japan te stuiten. In 1858 moest Japan de deuren openen voor de christelijke beschaving. In 1903 was het ledental van alle christelijke zendinggenootschappen in Japan tot wel een 60,000 geklommen, waarvan de meesten tot de Presbyteriaansche Kerk behooren. Het scheen eenmaal werkelijk alsof het gansche volk inééns een christelijk volk ging worden. Dit is echter niet geschied; en wij

mogen er blij om zijn, want nu wordt de ware leer verspreid door den ijver en het voorbeeldige leven van haar belijders alleen.

OCEANIË.

In het zuidelijke gedeelte van den Stillen Oceaan zijn er groepen van zeer schoone eilanden, meestal van vulkanischen of koralen ¹⁾ oorsprong, waarop er verschillende rassen van donker-kleurige menschen wonen. Deze eilanden werden voor een groot deel in de achttiende eeuw door Kapitein Cook ontdekt, en het bericht van zijn zeereizen leidde ertoe dat eenigen der eerste zendelingen daarheen werden gezonden. Het eerste genootschap om op die verre eilanden zendingwerk aan te vangen was het Londensche Genootschap („L.M.S.”). Een schip genaamd de *Duff* werd gekocht, en onder het beheer van een vromen Kapitein met de eerste zendelingen naar de Zuidzee-Eilanden gezonden. Bij den aanvang ging het niet bijzonder voorspoedig. Velen der vroegste zendelingen waren eenvoudige ambachtslieden, en niet allen waren tot hun moeilijke taak opgewassen. Langzamerhand echter, ging het beter, en na 16 jaren van volhardenden arbeid kwam er een groote verandering, en vele heidenen begonnen zich aan den Heer te geven.

Van het eerste eiland, Tahiti, waarop het kruis werd geplant, verbreidde zich het christendom spoedig naar andere eilanden. Een van de voortreffelijkste zendelingen van de L. M. S. was **John Williams**, die later op het eiland Erromanga zijn leven als martelaar eindigde. Dit genootschap (de L.M.S.) begon in lateren tijd een gezegend werk op Nieuw Guinea, een groot eiland ten noorden van Australië, en tot de voor naamste zendelingen alhier moeten **Lawes** en **Chalmers** worden gerekend.

¹⁾ De Koraal-eilanden worden gebouwd door tallooze kleine diertjes, de koraal-insecten, die sterven zoo spoedig zij de oppervlakte van het water bereiken.

In andere deelen van Oceanië gingen andere genootschappen te werk, zooals b. v. de American Board, het Wesleyaansche Genootschap en de Presbyteriaansche Kerken van Canada en van Schotland. Op het eiland Aneityum van de Nieuwe Hebriden arbeidde **John Geddie**, van wiens werk het volgende korte bericht aan den wand van het kerkgebouw te lezen staat: „Toen hij hier landde in 1848 waren er geen christenen; toen hij van hier heenging in 1872 waren er geen heidenen, op dit eiland”. Ook dient genoemd te worden de naam van den godzaligen **John Paton**, wiens levensbeschrijving ook in Zuid-Afrika niet onbekend is.

De zendelingen van de Episcopaalsche Kerk van Engeland waren de eersten om onder de Maoris, de oorlogzuchtige inwoners van Nieuw Zeeland, evangelie-arbeid te beginnen. Van deze groote eilanden uit bearbeidden zij ook andere kleine eiland-groepen. De best bekende zending van deze Kerk was de martelaar **Bisschop Patteson**, die vermoord werd, terwijl hij ingang zocht tot een heidensch eiland. Kort tevoren had een handelsschip dat eiland bezocht onder den schijn van een zendingschip te zijn. Toen de heidenen, die niets kwaads vermoedden, te voorschijn kwamen, grepen de goddelooze handelaren vijf van hen, en voerden ze weg van het eiland. Hiervan wist Patteson niets: en toen hij voet zette op het eiland werd op hem, den onschuldige, wraak genomen door de woeste eilanders. Zij sloegen aan zijn lichaam vijf wonden, als teeken dat het een wraak was voor de vijf geschaakte mannen. Vijf wonden! — evenveel als er aan het lichaam van onzen Heiland waren toen het van het kruis werd afgenomen.

OPSOMMING.

In dit korte overzicht konden wij niet eens al de zendingvelden bezoeken. Van het werk dat in Amerika, Noord-

en Zuid, wordt gedaan, is niets gezegd. Maar onze ruimte laat het ons niet toe. Laat ons nu kortelijks de resultaten opsommen.

I. AFRIKA.

West-Afrika	200,000	christenen	
Zuid-Afrika	600,000	„	
Oost- en Midden-Afrika	60,000	„	
Madagascar	300,000	„	tezamen 1,160,000

II. AZIË.

Indië en Eilanden . . .	1,525,000	christenen	
China en Korea	225,000	„	
Japan	60,000	„	tezamen 1,810,000

III. OCEANIË. tezamen 300,000

IV. AMERIKA.

Noord-Amerika.	160,000	christenen	
West Indische Eilanden	840,000	„	
Centraal en Z.-Amerika.	200,000	„	tezamen 1,200,000

Groot totaal van christenen 4.470,000

HOOFDSTUK VIII.

Geschiedenis van het Zendingwerk der N. G. Kerk in Zuid-Afrika.

Als het golven veler zeeën
Ruischt een klaagstem langs ons strand,
En beweegt ons met de weeën
Van het arme heidenland.
Op, mijn volk, ter heirvaart op!
Hijsch de krijgsvlag hoog in top!
Niet gerust, eer alle monden,
Alom Jezus' lof verkonden.

J. P. HASEBROEK.

1. NOG GEEN GEORGANISEERD ZENDINGWERK.

Het is welbekend, dat toen Johan van Riebeeck hier aanlandde in 1652, hij een gebed opstelde waarin de woorden voorkomen: „dat onder dese wilde brutale menschen (mogelijk sijnde) Uwe waare Gereformeerde Christelijcke leere mettertijd mochte voortgeplant ende verbrijt worden”. Wel is waar, Van Riebeeck heeft niet veel gedaan om de kennis van Gods Woord onder de Hottentotten, door wie hij omringd was, te verspreiden, doch hij liet een school voor slavenkinderen beginnen, en voedde tenminste één Hottentotmeisje zóó goed op, dat zij later gedoopt kon worden. Daar staat echter Van Riebeeks gebed als bewijs, dat de eerste aankomelingen alhier niet geheel onverschillig waren tegenover de heidensche bevolking.

Gedurende meer dan een eeuw echter werd weinig gearbeid aan de zielen der heidenen, behalve dat de slaven onderwezen, en na voldoende vorderingen, gedoopt werden.

Tot op 1731 werden 1121 slavenkinderen en 46 volwassen slaven gedoopt. Tegen het einde der 18e eeuw begon de sluimerende zendinggeest te ontwaken. Het was ook juist de tijd, dat de christelijke kerken in Europa haar roeping tegenover de heidenwereld begonnen te gevoelen. De godzalige **Helperus Ritzema van Lier**, die predikant was te Kaapstad, en op 28-jarigen leeftijd ontsiep, was een hartelijke zendingvriend. Onder zijn toezicht en bemoediging werden in Kaapstad scholen geopend en oefeningen gehouden voor de arme slaven, en dit voorbeeld der Kaapsche christenen vond te Stellenbosch, in de Wagenmakers Vallei (Wellington) en op het Roodezand (Tulbagh) navolging. Op laatstgenoemde plaats arbeidde als predikant de vurige zendingvriend **Ds. Michiel Christiaan Vos**, die, samen met anderen, oprichter is geweest van het *Zuid-Afrikaansch Zendinggenootschap*.

Dit Genootschap arbeidde jaren lang samen met de „London Missionary Society”, welke laatste de eerste zendingen uitzond naar de Kaffers in het verre oosten, en naar de Bechuanas en Korannas in het verre noorden. Ook het Zuid-Afrikaansche Genootschap had eerst zijn arbeiders in het noordelijk arbeidsveld, doch langzamerhand werd deze buitenlandsche arbeid gestaakt, en het Genootschap beperkte zijn werkzaamheid tot Kaapstad en Zoar. Nu werkt het alleen in Kaapstad en voorsteden.

Met uitzondering van enkele jonge mannen uit de N. G. Kerk, die zich als vrijwilligers bij andere zendinggenootschappen aansloten, deed de Kerk geen bepaald zendingwerk gedurende de eerste jaren van de 19e eeuw. Zij kon het ook niet doen. Er waren niet eens predikanten genoeg om in de dringende behoeften van haar eigen leden te voorzien. Er bestond geen Kweekschool in Zuid-Afrika. De Kerk was afhankelijk van leeraars uit Holland of Schotland, en van haar eigen zonen konden helaas! weinigen de kosten bestrijden van een jarenlang verblijf in den vreemde, ten einde daar voor de heilige bediening zich te bekwamen.

In 1824 kwam de eerste Synode der N. G. Kerk bijeen. Maar de Kerk was nog te bezig met haar eigen huis in orde te brengen, voor haar gemeenten te zorgen, en (na 1838) de „voortrekkers” in Transoranje en Transvaal na te gaan en te bedienen, dan dat zij veel aandacht aan de heidenen kon wijden. Er bestond echter een Commissie van het Zendingwezen, die op eenige plaatsen binnen de grenzen der Kolonie zendingwerk behartigde.

2. HET BEGIN DER BUITENLANDSCHE ZENDING.

De Synode van 1857 stelde de eerste Commissie aan, die de bepaalde opdracht had om buiten de grenzen der Kaap-Kolonie te gaan arbeiden. Deze Commissie bestond uit vier leden: Di. **P. K. Albertijn**, **J. H. Neethling**, **N. J. Hofmeyr** en **Andrew Murray**, waarvan alleen de laatste nog met ons is.

Zendingen waren er echter niet te krijgen. De Theologische Kweekschool zou eerst twee jaren later te Stellenbosch worden opgericht. Thans had de N. G. Kerk niet eens leeraren genoeg voor haar eigen gemeenten, en voor de duizenden en tienduizenden die aan de overzijde van de Oranje en Vaal-rivieren zich hadden nedergezet. Vanwaar dan zou de Commissie zendingen krijgen om onder de heidenen te gaan arbeiden? Op een groote Conferentie die te Worcester werd gehouden, werd besloten Dr. Robertson, leeraar van Swellendam, naar Europa te zenden, met het doel om niet alleen predikanten voor de vele vacante gemeenten, maar ook zendingen voor de heidenen te verkrijgen. Het gelukte hem om, benevens een goed aantal predikanten, twee jonge broeders te vinden voor het zendingveld. Hun namen waren: **Henri Gonin** en **Alexander MacKidd**.

De laatstgenoemde is naar de *Zoutpansbergen* in noordelijk Transvaal gegaan, waar hij echter slechts voor korten tijd mocht arbeiden toen de dood aan zijn veel-belovend

leven een einde maakte. Zijn werk aan de Zoutpansbergen werd voortgezet door zijn helper, **Stefanus Hofmeyr**, den eersten zendeling van Afrikaanschen bloede, die naar het buitenlandsche zendingveld is gegaan. Na een lange en gezegende loopbaan als zendeling onder de heidenen, en als opwekkings-prediker onder de blanken, nam de Heer hem in 1905 tot zich.

De tweede van de bovengenoemde zendelingen door Dr. Robertson ontboden was Ds. Henri Conin, die vertrokken is naar westelijk Transvaal, waar hij zich op een plaats genaamd *Sauls Poort* onder den Bakhatla-stam nederzette. Zijn arbeid is door den Heer ruimschoots gezegend, zoodat nu, na 45 jaren, nagenoeg de geheele stam christelijk is geworden. Er zal wel ook onder hen veel vorm-godsdiens zijn, doch het volk als volk, met de opperhoofden, beschouwt zich niet meer als heidensch, maar als christelijk. Deze trouwe arbeider stierf in 1910.

Een deel — en wel het grootere deel — van den stam die te Sauls Poort woonde, is 40 jaren geleden van die plaats weggetrokken, en heeft de groote kafferstad *Mochudi* ten westen van de Marico-rivier gesticht. Hier arbeide eerst Pieter Brink, en in latere jaren de broeders Beyer, Willie Neethling (die gedood werd door het neerstorten van den kerkgevel gedurende een hevigen storm), en Pieter Stofberg, wiens te vroege dood ons nog allen versch in het geheugen is.

3. DE ZENDING IN MASHONALAND.

Het zendingwerk in Mashonaland was langen tijd het voorwerp van vele mislukkingen en teleurstellingen, en de eindelijke vestiging van zendelingen aldaar is een duidelijk antwoord op het gebed geweest. Jaren lang lag de nood van de arme heidenen, die ten noorden van de Krokodil-rivier woonden, zwaar op het hart van Stefanus Hofmeyr, den zendeling in de Zoutpansbergen. Hij moedigde de Fransche

Zending, die in Basutoland arbeide, aan, om zendingen naar de gezonken *Banyai* — zoo heette het volk aldaar — te zenden. Doch er kwamen hindernissen. Aan het eerste gezelschap der Fransche broeders werd door de Transvaalsche Regeering verlof geweigerd om naar die gewesten te reizen, en het moest onverrichter zake terugkeeren. De tweede poging om de *Banyai* te bereiken werd ondernomen door den onverschrokken zendingheld, **François Coillard**. Het gelukte hem in *Banyailand* aan te komen, doch ziet! er kwam een bevel van den wreeden en gevreesden *Matabili* koning, *Lobengula*, dat hij terstond het land moest verlaten; „want”, zeide de wreedaard, „ik laat niemand toe om de *Banyai* te onderwijzen: zij zijn mijn honden!” Zoo mislukte ook *Coillards* poging.

Eindelijk, doch eerst nadat het land door de Engelsche en Hollandsche pioniers was in bezit genomen, en er dus niets meer van *Lobengula* te vreezen was, mocht de N. G. Kerk een werk onder de *Banyai* — of zooals zij zich noemen, de *Vakaranga* — beginnen. In 1889 ging **Ds. S. P. Helm** op een verkenningstocht naar die streken, en in 1891 werd door Eerw. **A. A. Louw** de eerste statie, *Morgenster*, gesticht. Spoedig was er een tweede arbeider, namelijk **Dr. John Helm**, de eerste medische zending onzer Kerk. Deze beide broeders zijn ons gespaard om tot vandaag toe hun werk te *Morgenster* met moed en vlijt voort te zetten.

Na verloop van tijd werden twee andere staties gesticht, *Harawi* en *Pamoshana*. De laatstgenoemde is de meest oostelijk gelegen van al onze staties in *Mashonaland*, en de naam beteekent *In-den-zonneschijn*. Wij vertrouwen dat wij in dit zendinggebied niet veel langer ons zullen moeten tevreden stellen met de *morgenster* der hoop, maar dat wij ons spoedig zullen kunnen verlustigen in den vollen *zonneschijn* van de Zon der Gerechtigheid.

In het jaar 1906 waren wij de toeschouwers en voorwerpen van een wonderlijke leiding van Gods voorzienigheid

in dit arbeidsveld. Het Berlijnsche Genootschap, dat vlak ten noorden en ten westen van ons zijn werkkring had gevonden, werd door een toeloop van omstandigheden genoodzaakt, zich aan dit veld te onttrekken. Aan wie zouden zij hun werk overmaken? Aan wie, liever dan aan de N.G. Kerk, met welker zendelingen zij zoo lang in liefde en vrede hadden saamgewerkt, en zooveel liefs en leeds gedeeld hadden. De onderhandelingen werden weldra afgesloten, en onze Kerk zag zich, door 't betalen van £1750, in het bezit gesteld van die zendingstaties — *Gutu*, *Zimutu* en *Chibe* — met den bijbehorenden grond en de stevige gebouwen.

Het overnemen van een nieuw gebied maakte het volstrekt noodig om het getal zendelingen aanmerkelijk te vermeerderen. Maar ziet! welk een beproeving zond ons de Heer juist op dit oogenblik! Twee zendelingen moesten ter wille van de krankheid van hun echtgenooten het werk verlaten. Door den dood werden ons voorts ontnomen de broeder **Johannes Malan** en de lieve zuster Mrs. **Mary Jackson**. Twee andere zusters waren in zulken staat van gezondheid dat de geneesheer haar raadde terstond naar 't zuiden te reizen. Juist toen er behoefte was ontstaan om het personeel der zendelingen te versterken, ontviel ons de één na den ander.

De Heer echter liet ons niet beschaamd uitkomen. Gedurende de jaren 1907, 1908 en 1909 mochten wij telkens nieuwe arbeiders en arbeidsters naar het Mashonalandsche heenzenden, zoodat ons getal aan het einde van 1909 tot 13 broeders en 8 zusters is geklommen, bij het getal der zusters de zendelingsvrouwen mede-rekenende.

IV. DE ZENDING IN NYASALAND.

Het zendingwerk onzer Kerk in Midden-Afrika (Nyasaland) is begonnen door de Predikanten Zending Vereeniging. Dit lichaam werd meer dan twintig jaren geleden gesticht door zekere predikanten onzer Kerk, die van gevoelen waren

dat er eerst dan meer ijver voor de zendingzaak bij onze gemeentelieden zou worden gewekt, wanneer de predikanten zouden toonen dat zij die zaak ernstig op het hart droegen. Een aantal predikanten spanden samen, beloofden elk een vaste jaarlijksche som bij te dragen, en besloten hun eigen zendeling onder de heidenen in Nyasaland te onderhouden.

De eerste jonge broeder om onze Kerk in het hart van Afrika te vertegenwoordigen was Ds. **A. C. Murray**, thans Algemeene Zending Secretaris. Na vier jaren lang te Stellenbosch in de theologie te hebben gestudeerd, bracht hij een jaar in Europa door, om, door een mate van medische kennis op te doen, zich te beter voor zijn aanstaande werk te bekwamen. In 1888 vertrok hij naar het zendingveld, arbeidende een tijdlang in verband met de zending van de Vrije Kerk van Schotland. In het volgende jaar voegde zich Eerw. **Theunis Vlok** bij Ds. Murray, en deze twee stichtten de eerste statie onzer Kerk te *Mvera*, omtrent 27 mijlen ten westen van het Nyasa Meer.

Hier vestigden de jonge zendelingen zich onder een volk dat zich de Achewa noemt. Zij waren toen ter tijd de eenige blanken in die gewesten, daar er nog geen Europeesche regeering bekend was, en meermalen verkeerden zij in gevaar van door de achterdochtige inboorlingen omgebracht te worden. Langzamerhand echter gelukte het hun het vertrouwen van den grooten kapitein van het land — hij heette Chiwere — te verkrijgen, en sommigen uit het volk te bewegen de diensten en de school bij te wonen.

De derde arbeider in Nyasaland was Eerw. **Robert Blake**, die na een tijdlang in 't land te zijn geweest, een tweede statie ging stichten, namelijk *Kongwe*, 20 mijlen ten noordwesten van *Mvera*. Op deze plaats was er overvloed van loopend water, zoodat het mogelijk was om niet alleen een tuin aan te leggen, maar ook een watermolen, door Br. Blake opgericht, te drijven. In de volgende jaren werden de ge-

lederen der zendelingen versterkt door de aankomst van meer arbeiders en arbeidsters, onder anderen de zusters Martha Murray en Martha Zondagh, en de broeders W. H. Murray, A. van der Westhuizen, Cridland, McClure en J. F. du Toit, — van welke sommigen het land hebben moeten verlaten, en anderen er hun beenderen gelaten hebben, terwijl van al de reeds genoemde zendelingen alleen de broeders Vlok en W. H. Murray en Miss Zondagh (nu Mrs. Ferreira) nog op het veld zijn. Een kranse moet op het graf gelegd worden van de zuster **Bessie Vlok** en de broeders **Jacobus du Toit**, **J. S. Cridland** en **S. McClure**, die in dit land hun leven voor de zaak van Christus hebben afgelegd.

In weerwil echter van alle verliezen door afsterven of vertrek, heeft het werk in Nyasaland, onder den genadigen zegen Gods, zich steeds uitgebreid. Meer werkers en werksters gingen er heen, nieuwe staties werden aangelegd, en in het jaar 1899 werd een nieuw arbeidsveld geopend, en wel door de Kerk van den Vrijstaat, op het gebied liggende aan gindsche zijde van de Bua-rivier, vier dagreizen ten westen van Mvera. En nu heeft zich onze Kerk verspreid over de geheele landstreek liggende aan de zuid- en zuid-west oevers van het Nyasa Meer. Wij hebben er nu—het gebied van de Kerk van den Vrijstaat niet meegerekend—8 hoofdstaties, waar er 37 blanke zendelingen gevestigd zijn, en 212 buitenstaties waar er scholen voor de inboorlingen zijn, onder bestier van een naturellen-evangelist. Op de verschillende scholen zijn er 865 evangelisten en onderwijzers bezig, om aan 22.000 kinderen onderwijs (hoofdzakelijk godsdienstig onderwijs) mede te deelen. Niet minder dan 1800 heidenen zijn sedert het begin van het werk alhier gedoopt, en over de 3,000 hebben het heidendom vaarwel gezegd, ontvangen nu catechetisch onderricht in de doopklas, en zullen na voldoende vordering en de voleindiging van hun proeftijd, door den heiligen doop tot de Kerk van

Christus worden toegedaan. Als wij denken aan den betrekkelijk korten tijd waarin dit alles is tot stand gekomen, dan kunnen wij niet anders zeggen dan :

„Dit werk is door Gods alvermogen,
Door 's Heeren hand alleen geschied,
Het is een wonder in onz' oogen,
Wij zien het, maar doorgronden 't niet”.

HOOFDSTUK IX.

Onze Buitenlandsche Zendingvelden.

In de keerkringen leeft en werkt de blanke man evenals de duiker beneden in het water leeft en werkt. Oplichamelijk, zedelijk en politiek gebied, ademt hij een andere lucht dan die waarin hij geboren werd en waartoe hij behoort. De menschen onder wie hij werkt zijn dikwijls door meer dan 1,000 jaren van ontwikkeling van hem verwijderd.

BENJAMIN KIDD.

De zendeling schijnt mij toe de beste en edelste held te zijn, dien deze eeuw heeft voortgebracht.

JOSEPH THOMSON,
Reiziger en Ontdekker.

Het buitenlandsche zendingwerk onzer Ned. Ger. Kerk in Zuid-Afrika kan in drieën verdeeld worden. Er is vooreerst onze Oudere Buitenlandsche Zending, behelzende het werk in de Transvaal en Bechuanaland. Dan volgt het Mashonalandsch Zendingveld, gelegen in Rhodesia. Eindelijk heeft men ten noorden van de Zambesi-rivier, en dus niet meer in Zuid-Afrika maar in Midden-Afrika, ons Nyasaland zendinggebied.

1. DE OUDERE BUITENLANDSCHE ZENDING.

In het district Rustenburg in Transvaal vindt men een reeks van bergen die den naam dragen van de Pilaansbergen. Aan het oosteinde van deze bergreeks ligt de statie

Sauls Poort, door Ds. Gonin aangelegd, en alwaar zijn opvolger, Eerw. Stegmann, het werk voortzet. Er is hier een belangrijke arbeid onder den Bakhatla-stam, die als stam het christendom heeft aangenomen. Er zijn natuurlijk nog vele heidenen, doch de hoofdkapitein en zijn voornaamste raadslieden zijn christenen, en het volk kan dus ook als een christenvolk worden aangemerkt.

Een groot deel van dezen stam trok vóór veertig jaren naar het noorden weg, en vestigde zich op de plaats die thans *Mochudi* heet, ongeveer zes uren ten westen van de Marico-rivier, en binnen de grenzen van Britsch Bechuanaland. Ook hier te Mochudi heeft onze Kerk een bloeiend werk onder bestier van Eerww. Knobel en Joubert. De tegenwoordige kapitein van den stam, Linchwe, is een christen, en de Bakhatla hebben de eer gehad aan onze Kerk haar eersten naturellen geordenden zendeling te geven, namelijk Eerw. Thomas Phiri, die te Maloloane aan de Marico-rivier zijn werkkring heeft.

Ongeveer vijf uren ten westen van Sauls Poort is gelegen een andere werkkring onzer Kerk, namelijk *Mabieskraal*, waar de Eerw. J. P. Roux werkt. De stam die hier gevestigd is, behoort ook tot de Sechuana-sprekende volken van Westelijk Transvaal en Bechuanaland.

In den *Waterberg*, gelegen ten noorden van Pretoria, heeft onze Kerk voorts een niet onbelangrijk arbeidsveld. Vele buitenstaties, over een groote oppervlakte verspreid, en strekkende tot aan de Limpopo-rivier in het noord-westen, behooren tot dezen werkkring en worden door Eerw. J. Murray bezocht. Te Selekas, aan de Limpopo, werkt Eerw. J. J. Fourie.

Een arbeidsveld waar de Heer bijzonderen zegen op heeft gegeven treft men in de *Zoutpansbergen* aan, in noordelijk Transvaal gelegen. De hoofdstatie is hier Kranspoort, waar jaren lang de vrome Eerw. Stephanus Hofmeyr werkte, en ook begraven ligt. Het werk wordt door zijn

schoonzoon, Ds. Daneel, voortgezet, niet alleen op Kranspoort, maar ook, door middel van inboorling-evangelisten en onderwijzers, op vele buitenposten.

Onze oudere zending in het buitenland heeft met haar eigenaardige moeilijkheden te kampen, waarvan ettelijke dienen genoemd te worden. In de eerste plaats, de inboorling-rassen zijn *aan 't christendom gewoon geworden*, en dit heeft tweeeërlei uitwerking. In sommige arbeidsvelden, waar het volk als volk christelijk is geworden, is er bij de inboorlingen al te zeer de neiging om uit gewoonte christen te worden, zich in de doop- of catechisatieklas te laten inschrijven en mettertijd door den doop tot de kerk te worden toegelaten, zonder dat er de ondervinding is geweest van waarachtige bekeering en geloof. In andere deelen van het Transvaalsch-Bechuanalandsch gebied, waar het christendom nog niet door den stam is aangenomen, zijn het de heidenen die zoo zeer zijn gewoon geraakt aan de tegenwoordigheid van zendelingen onder zich, dat zij geen ooren meer naar hun boodschap hebben. In deze deelen zonderen de christenen zich dan ook meestal af van hun heidensche bureu, en vormen eigene kleine kralen, die geen invloed meer op het omringend heidendom uitoefenen. Er is veel gebed tot God noodig, dat in onze oudere zending Zijn Geest 'krachtig moge werken, zoodat onbekeerden tot het geloof mogen komen, en bekeerden in staat mogen worden gesteld om als lichten te schijnen te midden van de duisternis van het heidendom.

2. ONS ZENDINGWERK IN MASHONALAND.

De reiziger die Mashonaland wil bereiken, moet eerst met den trein naar Bulawayo gaan. Van daar reist hij noord-oostwaarts, nog steeds met den trein, totdat hij de statie Selukwe bereikt. Van deze statie loopen er geregeld wagens („coaches”) naar het dorp *Victoria*, dat bijna in het midden van ons Mashonalandsch gebied ligt.

Het naturellen-volk dat hier woont, noemt zich de *Vakaranga*. In de oude verhalen van de Portugeezen, die in het begin der 17^e eeuw zich op de oostkust van Afrika vestigden, lezen wij zeer dikwijls van de Ma-kalanga. Deze Ma-kalanga zijn dezelfde stam als onze Va-karanga. Door de wreede Matabili, die hen onderdrukten en dikwijls uitmoordden, werden zij bij den scheldnaam Ba-nyai („honden”) genoemd, en daarom was deze zending vroeger bekend als de Banyai Zending.

Van Victoria reizen wij zuidwaarts voor 24 mijlen en bereiken dan *Morgenster*, de oudste statie van dit gebied, en de plaats waar voor de eerste maal het licht des Evangelies ontstoken werd in dit land der duisternis en der schaduw des doods. Morgenster is gebouwd als een stad, die wel gegrondvest is. Richt een zendingstatie op het toppunt van de Paarlischen klip op, en gij zult Morgenster hebben. De statie is letterlijk op een grooten granietberg aangelegd, van waar de zendeling, evenals Mozes van Nebo's top, een „beloofde land” kan zien — een land door den Vader aan Zijnen Zoon beloofd, toen Hij zeide: „Ik zal de heidenen geven tot uw erfdeel, en de einden der aarde tot uwe bezitting” (Ps. 2.)

Morgenster is de hoofdstatie, en als zoodanig middenpunt van elken vorm van christelijken zendingarbeid. Hier hebben hun verblijf Eerw. Andrew Louw en Dr. John Helm, de twee oudste werkers in dit veld. Waar er een dokter is, is er ook minstens een apotheek en een hospitaal, hoe primitief ook. Dan hebben wij hier een dagschool, een opleidingschool voor onze toekomstige inboorling-evangelisten en onderwijzers, en een industriele school, waar de inboorlingen iets van timmerwerk, metselwerk en dergelijke, leeren kunnen. Er is dus een kleine — zeer kleine — blanke samenleving op deze statie, bestaande uit een 7 of 8 volwassenen en eenige kinderen.

In den tuin te Morgenster ziet men vruchten van

allerlei soort, maar vooral lemoenen en zuurlemoenen (in ontelbare hoeveelheden, meer dan ooit gebruikt kunnen worden), banana's, pijnappels, en meer zulke vruchtsoorten die in een tropisch klimaat best beantwoorden. Aan de beesten-boerderij wordt ook gedaan, terwijl de *donkeys* een lastig maar onmisbaar geslacht van dieren zijn. De boerderij is echter in de zending een zaak van ondergeschikt belang, die gedreven wordt alleen om den zendeling van brood, vleesch, melk en groenten te voorzien, maar niet den tijd en de aandacht mag in beslag nemen, die aan gewichtiger werk moeten worden gewijd.

In de kaffer-kralen rondom Morgenster statie wordt er door de naturellen-evangelisten goed werk gedaan. Op elke buitenstatie is er een school, die door de kinderen uit den omtrek bezocht wordt. De ondervinding heeft geleerd, dat het stichten van zulke scholen onberekenbaren zegen meebrengt, door niet slechts de kinderen maar ook hun ouders in de evangelieprediking belang te doen stellen. De schoolgebouwen zijn meestal „hartebeesthuizen”, van palen, gras en klei, met kleine gaten in de muren, waardoor licht en lucht ingang moeten verkrijgen. Ameublement is er geen. Op den grond binnen het gebouw worden kleine muurtjes opgesteld, die dan als banken dienen moeten. Het is alles even primitief, maar past bij de eenvoudige kinderen die er ter school gaan, en wier kleeding uit een stukje linnen of een gebreid velletje bestaat.

Oostwaarts reizende van Morgenster bereiken wij onze tweede statie in dit deel van het zendingveld, namelijk *Harawi*. 't Is hier een mooi werelddeel. Er zijn vele heuvelen, bergen, bosschen, stroomen, machtige rotsblokken, diepe kloven — kortom alles wat een landstreek schilderachtig maakt. Paden zijn er ook maar weinige, en die er zijn raken dikwijls verspoeld in den regentijd, zoodat men er met geen rijtuig over heen kan. Meestal reist men dan ook van Morgenster te paard naar Harawi en Pamoshana.

Het is interessant om overal de kralen van de inboorlingen te zien. Maar waarom zijn die in bijna elk geval boven op een ontoegankelijk kopje gebouwd? Het moet toch eindelooze moeite en inspanning veroorzaken aan de arme menschen, die er gedurig heen opklimmen moeten, en bovenal aan de arme vrouwen, die van de rivier, die daar ginds in de kloof ruischt, het water naar haar stadje moeten dragen. Ja, die kralen werden daarboven gebouwd in dagen toen de arme Vakaranga de prooi waren van de wreede, oorlogzuchtige Matabili, die telkens strooptochten deden in het land van de eerstgenoemden, en allerlei geweld pleegden. Kralen werden in brand gestoken, landen vernield, beesten geroofd, mannen vermoord, vrouwen en kinderen weggevoerd. Het was een schrikbewind waaronder de Vakaranga leefden, in de dagen van Lobengula en zijn vader Moselekatse. Daarom bouwden zij hun kralen op heuveltoppen en bergkranzen, in de ijdele hoop zich daar tegen den meedoogenloozen vijand te kunnen verdedigen. En nu nog blijven de kralen daar staan. Misschien is het ook, met het oog op de muskieten en de koorts die langs het water en om de moerassen heerschen, voor de gezondheid het veiligst.

Pamoshana is de meest oostelijk gelegen van onze staties in Mashonaland. Mooi is haar ligging ook, onder een hoogen berg, langs welks helling een stroom van helder water aftuimelt, en beide statie en statietuinen van het zoo noodige levensmiddel voorziet. Rondom Pamoshana is er een dichte bevolking. Naar het oosten zakt de landstreek af in de richting van de Sabi-rivier, en dat gedeelte van ons veld gaat voor ongezond door. Om die reden zal Pamoshana nog lang de eer hebben onze voorpost te zijn aan den kant van de opgaande zon. Het is het naakte, rauwe, onverschillige heidendom dat wij nog in de nabijheid van deze statie ontmoeten. Vele hoofdmannen alhier weigeren den zendeling toe te laten onder hun volk te arbeiden. Maar ook in deze gewesten gaan allengs de deuren open.

Waar het licht doordringt, moet spoedig de duisternis wijken. Het groote Licht van God heeft reeds hier geschenen, en wij mogen er niet aan twifelen of het volk dat in duisternis zit, zal weldra het licht zien, en tot het licht komen.

In noordwaartsche richting van Pamoshana reizende bereiken wij, na een langen, vermoeienden dag te paard, de statie *Gutu*. Hier arbeidden onze broeders van het Berlijnsche Zendinggenootschap vele jaren lang. Meer dan één zwaar verlies trof hen; het werk scheen geen groote vordering te maken; het Bestuur in Duitschland was in geldelyken nood, — en men besloot derhalve het werk over te maken aan onze N. G. Kerk, tegen betaling van £ 1750 voor plaatsen en gebouwen. Sedert 1907 is dit arbeidsveld in onze handen, en wij gaan nu voort te bouwen op het goede, hechte fundament door onze broeders gelegd. Er staan te Gutu een ruim zendelingshuis, en een zeer net, sierlijk kerkgebouw.

Een flinke dagreis zuid-westwaarts van Gutu ligt *Zimuto*, een andere statie door ons van het Berlijnsche Genootschap overgenomen. En nu zijn wij bijna weér waar ons toertje door Mashonaland aanving, want 't is maar een klein uurtje te paard van Zimuto, en wij zijn andermaal te Victoria. Over de andere pas-aangelegde staties onzer zending in dit deel valt niet veel te zeggen, daar er nog niet veel aan gedaan is. Zij zijn Chingombi, Zichidza en Nyajena. En dan blijft nog slechts Chibi over, ook een statie vroeger door de Deutsche broeders bewoond, maar nu sedert jaren, wegens haar ongezond klimaat, alleen door een inboorling-evangelist bearbeid.

Wij moeten ons echter haasten het bekoonlijke Mashonaland te verlaten, ten einde nog een vluchtig bezoek te brengen aan

3. ONS NYASA ZENDINGVELD.

Waar ligt Nyasaland? Als wij er met een ossenwagen heen konden gaan van Mashonaland — maar dat kunnen

wij niet, omdat er noord van Salisbury geen paden zijn — dan zou ons de reis omtrent drie maanden nemen. Men behoeft echter niet met den ossenwagen te reizen. Er kan een beter plan worden gemaakt. Men kan eenvoudig met een der groote *steamers* tot aan den mond der Zambesirivier varen, en van daar met kleinere stoombooten dien grooten stroom opstroom tot dat men, bijna geheel per boot, het Nyasa Meer heeft bereikt. Langs de Westkust van dit Meer ligt ons arbeidsveld.

De oudste statie van dit gedeelte van ons zendingwerk werd in 1889 gesticht, en ontving den naam *Mvera* (d. i. gehoorzaamheid). Immers het was in gehoorzaamheid aan het bevel van Christus dat de zendelingen, Ds. A. C. Murray en Eerw. Vlok, zich hierheen hadden begeven, en nu het werk aanvingen. Een prachtig uitzicht heeft Mvera naar het oosten. Daar ligt het meer, zich strekkende naar het noorden zoo ver het oog reiken kan, maar smal, zoodat de westkust en de bergen aan gindsche zijde duidelijk zichtbaar zijn. 't Is oorzaak van gedurige bewondering de zonnestralen op den stillen meer-spiegel weerkaatst te zien, aanstonds het loeiend onweder over de wateren te zien losbarsten, dan wêer te aanschouwen hoe de wolken opklaren, en het nietige stoombootje waar te nemen wijl het zijn weg door de wateren klieft, een streepje rooks in de lucht achter zich latende. Hooge bergen zijn er te Mvera niet, maar de heuveltjes en kloven en algemeene oneffenheid van het landschap verhinderen, dat er iets eentonigs in de omgeving der hoofdstatie zij.

Wij zijn verbaasd als wij de eerste maal Mvera zien. Zulk een groote plaats hadden wij ons niet voorgesteld — vooral niet hier in het hart van Afrika. Hier hebben wij de grootste van al onze zendigstaties. Mvera gelijkt wel meer op een dorp dan op een eenvoudige zendingstatie. Er is een ruim en mooi kerkgebouw, een schoolgebouw, een groote winkel, een hospitaal, en woningen voor al de broeders en

zusters — daar zijn er 15 al te zamen — die hier arbeiden. Een gezicht op Mvera leert ons de les, dat zendingwerk niet meer is, het zitten onder een boom om een aantal inboorlingen het een en ander uit den Bijbel te vertellen. Zendingwerk — dat leeren wij hier — bedoelt het opbouwen van een christelijke Kerk onder de heidenen, een Kerk die zichzelf kan onderhouden en regeeren en ook voortplanten onder de andere heidenen.

Over de andere staties kan nog veel worden gezegd, doch de beperkte ruimte gedooft het niet. En alleen een reeks van namen te noemen beteekent niet veel voor den gewonen lezer. Van de overige staties heeft *Kongwe* den sterksten waterstroom, en derhalve de beste kans om er een prachtigen tuin aan te houden. *Mkoma* is om haar mooien, hoogen berg beroemd. *Malingunde* is de statie waar de leeuwen zoo erg zijn, dat de zendeling ze bij halfdozijnen met vergif kan ombrengen. Men vergete ook niet, dat waar leeuwen te vinden zijn, het wild ook nog overvloedig moet zijn. *Mlanda* is onze hoogste en droogste statie, en heeft den roem, dat zij de meest gezonde is. *Malembo* ligt aan het meer, en heeft de niet-benijdenswaardige eer van de meest ongezonde statie te wezen. Hier is, tegen en kort na zonsondergang, de lucht vol van muskieten, die de gevaarlijke koortskiemen op het menschelijk lichaam overplanten. De zendeling die op deze statie werkt moet zich in acht nemen en tegen de 'aanvallen van dit lastig en gevaarlijk diertje goed beschermen. Dan zijn er nog twee andere staties, *Mphunzi* aan de zuidergrens van ons gebied, en *Nchisi* aan deszelfs noordergrens.

Deze acht staties vormen slechts middenpunten, van welke uit de evangelisatie van het geheele volk der Achewa — zoo noemen zij zich — kan worden ondernomen. Maar nu doen wij de vraag: *hoe leggen de zendelingen het toch aan, het evangelie Gods aan het volk te brengen?* De methode die zij volgen is deze: Eerst zenden zij inboorling-evangelisten

uit om bij de afgelegene kralen te preeken. Dit moet verscheidene malen worden gedaan vóórdát het gepredikte woord eenigen indruk maakt op de heiden-gemoederen. Maar aanstonds komt de dag, dat de hoofdman van de kraal met den evangelist begint te spreken over de *Mau a Mulungu* (het Woord Gods). De belangstelling is ontwaakt. Deze belangstelling wordt door den evangelist levendig gehouden en altijd aangewakkerd. De hoofdman verneemt nu naar de ontvangst van het Woord van God bij andere kralen. Hij hoort van een kraal waar er een „skulu” is. Hij vraagt wat voor een ding dat is, en de hoofdman maakt het aan hem duidelijk. De hoofdman denkt er eenige dagen of weken over na, raadpleegt zijn „akuru” (of oude raadlieden), en zegt dan op zekeren dag aan den evangelist: „*Ndi-funa skulu pa mudzi panga*” (Ik wil ook een school op mijn dorp hebben).

Dit blijde nieuws wordt zoo spoedig mogelijk aan den zendeling meêgedeeld, namelijk dat hoofdman Chindebvú („groot-baard”) een school op zijn kraal verlangt. Zoo gauw als mogelijk wordt een ervaren onderwijzer of onderwijzende evangelist naar Chindebvú's dorp gezonden. Mogelijk gaat de zendeling zelf mée om den onderwijzer aan hoofdman en volk bekend te stellen. Het wordt hun op het hart gedrukt dat de school een nuttig en leerzaam ding is, en dat zij helpen moeten om die een succes te maken. Zij beloven allemaal plechtig. „Welaan”, zegt de zendeling, „dan moet elkeen dadelijk zijn hand aan 't werk slaan om een gebouw op te trekken waarin de school kan worden gehouden”.

„Een gebouw”, roept de hoofdman, „en waarom kunnen de kinderen en anderen die leeren willen dan niet hier op de *bwalo* vergaderen?” (De *bwalo* is een opene ruimte in elke kraal, onder een lommerrijken boom, die altoos net en rein gehouden wordt, en waar alle vergaderingen plaats vinden, en alle verschillen beslecht worden).

„Neen”, zegt de zending”, onze school wordt niet alleen nu en dan, maar dagelijks, in zonneshijn, wind of onweer, gehouden. Als het dan mocht regenen, wat wordt van de samenkomst op de *bwalo*? Neen, er moet een gebouw zijn, en gij moet allen helpen”.

Zoo wordt dan het fundament van het nieuwe gebouw afgestoken, de hoofdman zet zijn volk aan 't werk, en binnen weinige dagen is het schoolgebouw, dat tevens kerkgebouw is, voltooid.

Heeft eenmaal de zending post gevat op een of ander dorp, dan is het maar een kwestie van tijd, voordat er een bloeiende christelijke gemeente aldaar gesticht staat. Laat maar het licht des evangelies even aangestoken worden en de geheele omgeving wordt weldra verlicht. Laat er maar een begin worden gemaakt, en de dag komt dat uit de school een doopklas, en uit de doopklas een gemeente, gevormd wordt. En die gemeente moet op haar beurt een middel worden om het evangelie al verder en verder voort te planten, totdat in geheel ons Donker Vasteland er geen plekje meer zijn zal waar niet een straaltje van dat goddelijk licht doordringt.

„Jezus *moet* heerschen waar de zon
Haar loop voleindt of ook begon;
Zijn rijk moet zijn aan 't verste strand,
Zijn Naam gekend in 't heidenland”.

HOOFDSTUK X.

Zendinglectuur.

Reading maketh a full man, conference
a ready man, and writing an exact man.

LORD BACON.

Zendinglectuur is de ware olie tot den lichter (Ex. 25 : 6) — de brandstof voor het vuur — waardoor de vlam van zendingbelangstelling levend wordt gehouden. Van het heilige vuur dat op het brandoffer-altaar brandde verhalen de Joden dat het nimmer werd uitgedoofd. Dag en nacht moest dat vuur brandend worden gehouden. Toen de droeve dagen der ballingschap kwamen — zoo vertelt men verder — werd dat heilige vuur door de ballingen naar Babylon meegedragen, op 't zorgvuldigst bewaakt gedurende de lange zeventig jaren, en eindelijk tijdens het herstel naar Jeruzalem teruggevoerd, en in den tweeden tempel neergelegd om opnieuw de offeranden Gods te ontsteken. Zoo moet 't ook met het vuur van onze zending-belangstelling wezen: het mag 's daags noch 's nachts worden gebluscht; het mag nimmer uit gebrek aan brandstof uitsterven. Die brandstof is geschikte zendinglectuur.

I. ZENDINGLECTUUR: HET GROOTE NUT ERVAN.

1. Zij vermeedert de kennis. — Alle belangstelling berust eindelijk op kennis. Hoe meer ik van een zaak weet, des te verstandiger, des te hartelijker, des te meer oprecht, zal mijn belangstelling erin zijn. In onze tegenwoordige eeuw is er geen manier van de kennis te vermeederen

die voor een oogenblik kan worden vergeleken bij deze: het lezen van boeken, tijdschriften en couranten. Als ik mijn leven lang alleen van mijn eigene ondervinding, of van de ondervinding van mijn enge omgeving afhankelijk bleef, hoe gering zou de mate mijner kennis zijn. Maar door lectuur kan ik de ondervinding van al mijn medemenschen, in dit land, in andere landen, over de geheele wereld, in elke eeuw der geschiedenis, tot de mijne maken, en en alzoo mijn kleinen schat van kennis tot in 't oneindige vermeerderen. Ik mag nu iets weten — door eigene ondervinding, of door hooren zeggen en vertellen — aangaande de zending onzer Kerk. Maar door 't lezen van geschikte boeken leer ik de geschiedenis en den tegenwoordigen toestand onzer zending beter kennen; daardoor maak ik tevens met andere zendelingen en andere zendingvelden, buiten onze Kerk om, kennis. Dit leidt mij ertoe om te zeggen:

2. Zendinglectuur verruimt den blik. — De kring waarin wij ons bewegen is soms te eng: onze gezichteinder is te nabij. Wij dienen verder te zien en meer te zien dan ons eigen kerkgenootschap. 't Is waar, ook in de belangstelling in zendingwerk die wij openbaren, moeten wij te Jeruzalem beginnen; maar wij mogen niet te Jeruzalem vertoeven, veel minder daar eindigen. Wij moeten ook kennis dragen van, en belang hebben bij, het werk dat gedaan wordt „in geheel Judea, en in Samaria, en tot aan de uiterste einden der aarde”. Niets zal ons er meer toe helpen dan de studie van zendinglectuur.

3. Zendinglectuur verwarmt het hart. — Een groote geleerde heeft eens gezegd: *Pectus facit theologum* — het hart maakt een mensch tot een godgeleerde. Dit is ook waar van de zending. Niet het verstand, de kennis, de geleerdheid, maken een mensch tot een zendingvriend, maar het hart. Een degelijke kennis aangaande de zendingzaak, een ruime blik over het zendingveld — dat zijn dingen die

zeer noodig en zeer te begeeren zijn. Doch het noodigste en het onontbeerlijkste is dit — een hart vol liefde tot de zending. Hoe wordt die liefde gewekt, en hoe wordt zij, eenmaal gewekt zijnde, vermeerderd? Niet anders dan door zendinglectuur. In 't jaar 1747 stierf de godzalige David Brainerd — oud slechts 83 jaren. Zijn dagboek werd gepubliceerd, en ofschoon Brainerd geen geleerde, geen redenaar, geen groote ontdekker was, sprak hij door dat dagboek tot vele geslachten van zendelingen, en spreekt hij vandaag nog. William Carey las dat boek, en het droeg ertoe bij hem naar Indië te zenden. Henry Martyn las het te Cambridge, en ook hij — de knapste student van zijn tijd — bood zich voor zendingwerk aan, en stierf in Perzië. McCheyne las hetzelfde boek, en de geur van zijn liefelijke en heilige persoonlijkheid verspreidt zich nog heden ten dage in Schotland. David Brainerd ligt al meer dan 150 jaren in zijn graf, maar de krachtige invloed van zijn dagboek leeft nog — hart-verwarmend, ziel-verheffend — voort.

II. ZENDINGLECTUUR: HET RECHTE GEBRUIK ERVAN.

Veronderstelt nu dat gij reeds een kleine zendingbibliotheek vergaderd hebt, hoe moet gij 't aanleggen om daar het rechte, het beste gebruik van te maken. Mijn antwoord zal zoodanig zijn dat het van toepassing is, zoowel op een aantal boeken die achtereenvolgens gelezen worden, als op een enkel boekdeel dat grondig wordt bestudeerd.

1. Leest, ten einde een algeheel indruk te krijgen. — De Duitschers spreken van een „Gesammteindruck”, en dat is het waarop wij ons in de eerste plaats moeten toeleghen. Als gij een enkel boek leest, tracht eerst om een algemeenen indruk te krijgen van het zendingveld, de zendelingen, de heidenen aan wie gearbeid wordt, de methode van arbeid, de vruchten op den arbeid. Stelt gij het u ten doel een diepere studie van de zending als studie-vak te maken, dan moet gij ook met dezen „Gesammteindruck” beginnen, —

namelijk met een algemeen overzicht over de zendingvelden der wereld, en een korte geschiedenis van wat reeds aan zendingwerk is gedaan sedert de dagen der apostelen en vooral gedurende de laatste honderd jaren. Naast de zendings-geschiedenis moet gesteld worden de zoogenaamde zendingpraxis, d. i. een beschrijving van de methoden die door de zendelingen worden gevolgd in het brengen van het Evangelie naar alle creaturen. Dit boekje is bedoeld om zulk een „Gesammteindruck” van de zendingvelden en zendingwerkzaamheden te geven.

2. Leest, ten einde u van de bijzonderheden meester te maken. — Gesteld weer dat gij het enkele boek in handen hebt — zeg b.v. een boek zooals „Mackay, de held van Uganda” — dan zou de tweede stap tot het rechte en nuttigste gebruik ervan dit zijn: het boek te herlezen ten einde u de bijzonderheden daarin vermeld eigen te maken. U zou dan erop letten in wat jaar Mackay in Uganda aankwam, hoelang het duurde vóórdat de eerste vrucht zichtbaar werd, wat soort van menschen de Baganda waren, welke volksgebruiken en godsdienstige beschouwingen zij waren toegegaan, en wat dies meer zij.

Zoo ook met de studie van een aantal zendingboeken. Het tweede deel van uwen leescursus zou behelzen — de studie van een degelijke Geschiedenis van de Zending, b. v. dat van Prof. Warneck, ook in 't Engelsch vertaald, of dat van George Smith. Hier naast zou u de aandacht moeten wijden aan de zending-geographie, waartoe een degelijk zending-atlas, zooals b.v. dat uitgegeven door Prof. Harlan P. Beach, onontbeerlijk is. Volstrekt noodig is het dan ook om in te teekenen op een of ander goed tijdschrift aan de belangen van een enkel genootschap, of aan de algemeene zending-belangen, gewijd. Ik bedoel hier iets dat minder eenvoudig is dan de „Koningsbode” — een zending-tijdschrift van het gehalte van de „Missionary Review of the World”, of de „Allgemeine Missions Zeitschrift”.

8. Leest, ten einde de groote beginselen te verstaan die alle zendingwerk ten grondslag liggen. Beginnende weer bij het enkele boekdeel zooals „Mackays Leven,” is mijn bedoeling dit, dat u lezen zal, voor de derde maal, om de beginselen te vatten waarop de hedendaagsche zendeling zijn werk doet. Neemt b. v. in verband met Mackays arbeid (a) de industrieele bekwaming van den zendeling (Mackay was ingenieur, en zijn kennis kwam hem overal van pas); (b) de noodzakelijkheid van grondige taal-studie; (c) des zendinglings verhouding tegenover andere gezindten (b.v. in 't geval van Mackay, de Roomsche Kerk). Als u, door 't lezen van Mackays leven, opgemerkt heeft hoe hij deze vraagstukken heeft opgelost, dan heeft u al een heel diep inzicht in de ware zendingpractijk gekregen.

In den breederen studie-cursus zou men in de derde stadië gebruik moeten maken van boekwerken die zich ten doel stellen de groote vraagstukken op zendinggebied bloot te leggen, en er een bevredigende oplossing van te zoeken. Er is één werk dat op dit gebied een klas op zichzelf vormt, een boek dat eenig in zijn soort is, en dat is 't werk van Prof. Warneck „Evangelische Missionslehre” — in twee dikke deelen. Dit boek is echter alleen in 't Duitsch te verkrijgen. Aan een vertaling in 't Engelsch is er groote behoefte. Misschien zal in de behoefte aan zulk een handleiding gedeeltelijk worden voorzien door de negen deelen van de Rapporten van de Wereld Zending Conferentie.

III. ZENDINGLECTUUR: HET GROOTE GEBREK ER AAN.

Hierover behoef ik niet uit te weiden. Dat er gebrek is aan zendinglectuur in de Hollandsche taal, geschikt voor Zuid-Afrikaansche lezers, valt in 't oog. Achteraan in het Appendix, geef ik een lijst van boeken in 't Hollandsch, die een leidraad kan zijn voor hen die een zendingbibliotheek vergaderen willen. Het is een zeer pover lijstje. Sommige van de daar genoemde boeken zijn niet meer in